

Katarzyna Ciach, Jarosław Dębski

Użyteczność informacji finansowych : wybrane aspekty

Ekonomiczne Problemy Usług nr 117, 31-39

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KATARZYNA CIACH, JAROSŁAW DĘBSKI

Uniwersytet Łódzki¹

UŻYTECZNOŚĆ INFORMACJI FINANSOWYCH – WYBRANE ASPEKTY

Streszczenie

W dobie globalizacji podmioty bazują na informacji, która stanowi szczególnie zasób. Informacja, która spełnia określone wymogi jakościowe, może służyć do podejmowania decyzji ekonomicznych. Autorzy rozważając użyteczność informacji, rozpatrują ją w kontekście prawnym oraz technicznym, a prezentując wyniki badań empirycznych wskazują różne podejścia do użyteczności prezentowane przez niektóre polskie spółki giełdowe.

Słowa kluczowe: informacja, użyteczność, porównywalność.

Wprowadzenie

Druga rewolucja przemysłowa związana z przełomowymi wynalazkami technicznymi przypada na okres przełomu XIX i XX wieku. Arena osiągnięć naukowych stała się również bazą dla rozwoju gospodarczego Europy i świata. Nieodłącznymi zjawiskami współczesnej rzeczywistości gospodarczej są procesy globalizacji, które choć różnie definiowane, polegają na zacieraniu się granic politycznych, społecznych oraz ekonomicznych pomiędzy państwami. Genezę globalizacji upatruje się w długotrwałej współpracy gospodarczej pomiędzy krajami. Swobodny przepływ kapitałów, towarów, usług oraz zasobów ludzkich umożliwia niespotykane dotąd możliwości rozwoju przedsiębiorstw. W tym kontekście kluczowe znaczenie zyskuje informacja. Podczas gdy w epoce industrialnej o sukcesie decydowały

¹ Katarzyna Ciach – wykładowca, Katedra Informatyki, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego; Jarosław Dębski – doktorant III roku studiów doktoranckich, Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

zasoby materialne (ziemia, praca, kapitał), obecnie za źródło sukcesu uważa się informację. Informacja traktowana dziś jako zasób (Olesiński 2003) stanowi podstawę do podejmowania decyzji ekonomicznych; informacja użyteczna i pozyskana na czas może przesądzić o podjęciu właściwej decyzji, sukcesie, uzyskaniu przewagi konkurencyjnej. Nie dziwi więc fakt, że zapotrzebowanie na informacje stale rośnie, co powoduje powstawanie wciąż nowych technologii informatycznych mających na celu przekazywanie coraz większej ilości informacji. W dzisiejszych czasach informacja dostępna jest niemalże natychmiast (Shapiro, Varian 2007), za sprawą cyfryzacji.

Celem niniejszego artykułu jest zaakcentowanie znaczenia informacji ekonomicznej w kontekście globalizacji oraz wpływu nowych technologii na jej komunikowanie otoczeniu. Przedstawione wyniki badań empirycznych mogą stanowić punkt wyjścia do dyskusji nad redefinicją użyteczności informacji finansowej w aspekcie technicznym.

W artykule zastosowano metodę dedukcyjną, wspomaganą studiami literatury. Badanie empiryczne przeprowadzono techniką kwestionariusza (pytania zamknięte).

1. Informacja finansowa w świetle determinantów jej użyteczności

W literaturze przedmiotu pojęcie informacji nie doczekało się jednoznacznie przyjętej definicji. Wprost przeciwnie, definiuje się je różnie w zależności od tego, w jaki sposób ujmowana jest rzeczywistość. W literaturze przedmiotu można wyróżnić trzy główne podejścia do definicji informacji. Pierwsze podejście zakłada, że jest to termin pierwotny, rozumiany intuicyjnie, i nie należy podawać jakiegokolwiek definicji. Drugie stanowisko uznaje, że informację należy definiować w oparciu o pewne zasady dostosowane do potrzeb określonej sytuacji, najczęściej odwołując się jednocześnie do innych znanych pojęć. Według trzeciego punktu widzenia informację definiuje się opisując jej cechy, własności i funkcje (Stefanowicz 2004, Rokicka-Broniatowska 2004). Pomimo tak odmiennych ujęć definicyjnych pojęcia informacji jest ona w konkretnych sytuacjach względnie jednolicie rozumiana.

We współczesnym świecie informacja porównywana jest do towarów. Coraz częściej informacja jest przedmiotem handlu i transakcji finansowych. Musi zatem posiadać określoną jakość, być w rozsądnej cenie oraz spełniać oczekiwania „kupującego” ją użytkownika (Śniezek 2008, s. 61), czyli być użyteczna.

W powszechnym rozumieniu użyteczność informacji rozumiana jest jako przydatność informacji w procesie decyzyjnym użytkowników. Informacja użyteczna to taka, na podstawie której użytkownik może dokonać oceny zdarzeń przyszłych, teraźniejszych i przeszłych, co w efekcie pomoże mu podjąć efektywne decyzje i zmniejszy ryzyko podjęcia decyzji nieefektywnych. Stopień użyteczności informacji zależy jednak od wielu czynników, a mianowicie: od rodzaju decyzji,

metod wykorzystywanych przy jej podejmowaniu, od tego, kto korzysta z informacji i jaką posiada już wiedzę, oraz od zdolności decydenta do przetwarzania informacji (Lisiecka-Zajac 1994). O użyteczności informacji stanowi wiele cech takich, jak:

- zrozumiałość – odbiorcami informacji są różne grupy użytkowników, niemniej jednak zakłada się, że użytkownik posiada pewną wiedzę i wykazuje chęć do zapoznania się z prezentowanymi informacjami;
- wiarygodność – aby informacje były wiarygodne, powinny wiernie opisywać zjawiska, które mają przedstawiać, nie mogą być tendencyjne i muszą być możliwe do weryfikacji;
- kompletność – polegająca na konieczności dostarczenia wszystkich informacji, które mogą mieć wpływ na decyzje użytkownika;
- sprawdzalność i neutralność – sprawdzalność jest cechą, która pozwala różnym osobom wykorzystującym te same metody przy mierzeniu informacji dojść do podobnych wniosków. Neutralność odnosi się do braku uprzedzeń przy prezentowaniu informacji; informacja neutralna wolna jest od jakichkolwiek odchyżeń mających wymusić jakiś sposób zachowania bądź końcowy rezultat;
- odpowiedniość – zdolność wpływania informacji na decyzje decydentów poprzez zmianę lub potwierdzenie ich oczekiwań w stosunku do konkretnych wydarzeń bądź akcji;
- terminowość – polega na dostarczeniu jej użytkownikom, zanim utraci ona swoją wartość w procesie decyzyjnym;
- wartość prognostyczna oraz przydatność do sprzężenia zwrotnego pomagają użytkownikowi informacji zwiększyć szanse na tworzenie poprawnych prognoz rezultatów przyszłych lub przeszłych wydarzeń oraz korygować bądź potwierdzać wcześniej ustalone oczekiwania;
- materialność (istotność) – za informację istotną uważa się taką informację, której pominięcie lub zniekształcenie może skutkować podjęciem nieodpowiednich decyzji.

Jednym w najważniejszych parametrów użyteczności informacji finansowej jest jej porównywalność i możliwość ponownego wykorzystania (*re-use*). Użytkownik korzystający z informacji powinien mieć możliwość porównania ich w przestrzeni i czasie. Porównania takie pozwolą użytkownikowi np. na dokonanie różnego rodzaju analiz niezbędnych do podjęcia określonych decyzji. Aby jednak kryterium porównywalności mogło zostać spełnione, konieczne jest stosowanie pewnych jednolitych zasad pomiaru i prezentacji informacji przez cały okres poddany analizie. Aby było to możliwe, konieczne są działania o charakterze systemowo – prawnym (tj. harmonizacja) oraz technicznym.

Jakkolwiek definiowana rachunkowość odwzorowuje rzeczywistość gospodarczą oraz komunikuje ją otoczeniu (Śnieżek 2008, s. 35–36). Najstarszą funkcją

rachunkowości jest funkcja informacyjna, która wyraża się w identyfikacji, pomiarze oraz komunikacji różnych wielkości ekonomicznych. Istotną cechą informacji generowanej przez system rachunkowości jest jej użyteczność, która może być rozpatrywana w kontekście użyteczności.

Poprzez harmonizację rachunkowości rozumie się takie wypracowanie zasad rachunkowości, które ograniczy liczbę stosowanych praktyk rachunkowości. Może to nastąpić poprzez określenie takiego ich zestawu, w ramach którego podmioty mogą dokonywać wyboru rozwiązań co do określonych zasad rachunkowości (Roberts, Weetman, Gordon 1997, s. 116).

Główna przesłanka do procesu harmonizacji powinna być określana z punktu widzenia inwestorów, którzy chcąc sprostać nasilającej się konkurencji, poszukują nowych rynków, a do podjęcia decyzji muszą otrzymać informacje pochodzące ze sprawozdań finansowych. Przedsiębiorstwa, które działają na różnych rynkach, w różnych krajach napotykać na problemy wynikające z braku jednolitych zasad w zakresie sporządzania oraz prezentacji sprawozdań finansowych. W chwili obecnej brakuje jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, jak doprowadzić do pełnej i jednolitej harmonizacji rachunkowości oraz sprawozdawczości finansowej, aby uczynić ją bardziej użyteczną dla użytkowników. Próba wypracowania jednego w skali globalnej wzorca sprawozdawczego to nadrzędna zasada opracowania Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (oraz Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej), które mają stanowić zestaw obowiązujących zasad sporządzania sprawozdań oraz umożliwić ich porównywanie pomiędzy różnymi podmiotami.

Obok uregulowań prawnych wskazać trzeba także na aspekty techniczne, mogące pomóc w realizacji celu porównywalności, a tym samym zwiększenia użyteczności informacji finansowych.

Wraz z rozwojem procesów globalizacyjnych i technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) brak możliwości porównania informacji pozyskiwanych z różnych źródeł staje się niezwykle uciążliwy. W wielu przedsiębiorstwach kompleksowa i rzetelna analiza informatyczna informacji i danych jest trudna, głównie ze względu na ich nieuporządkowanie i rozproszenie istniejące nawet pomimo zastosowania zaawansowanych systemów informatycznych. Przeszkodą w użytecznym gromadzeniu i przetwarzaniu danych finansowych mogą być także różne formaty zapisu posiadanych zasobów bazodanowych (Jędrzejak 2008, s. 356). Skoro rachunkowość, w ogólnym ujęciu, to system informacji ekonomicznych, który zmierza do identyfikacji, pomiaru, przetworzenia i przekazania informacji o sytuacji ekonomicznej jednostki, zasadne jest tworzenie standardów technicznych służących do zapisywania oraz komunikowania informacji finansowych otoczeniu podmiotu. W tym kontekście poniżej zaprezentowane zostały badania empiryczne.

2. Użyteczność informacji finansowych generowanych przez spółki giełdowe – wyniki badań empirycznych

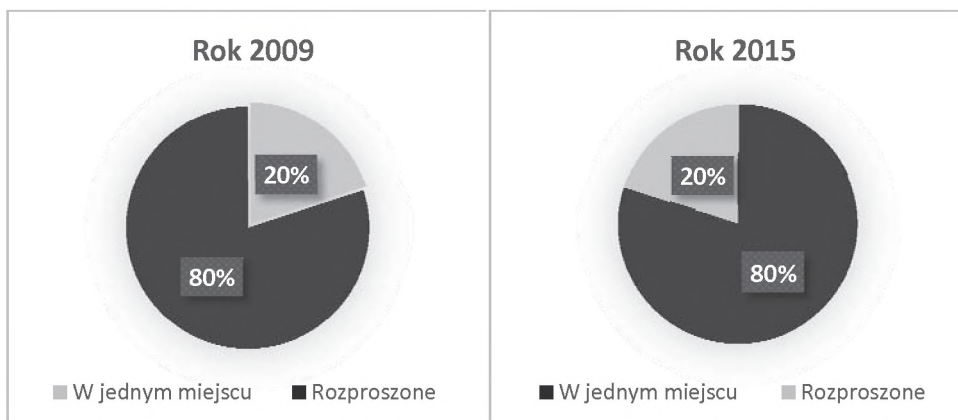
Najważniejszymi atrybutami użyteczności informacji w dobie globalizacji i cyfryzacji informacji jest jej porównywalność i możliwość ponownego wykorzystania. Próba uzyskania odpowiedzi na pytanie: jak zmienił się sposób udostępniania informacji na przestrzeni lat oraz czy udostępniane informacje mogą być ze sobą porównywane i ponownie wykorzystywane, czyli czy są użyteczne z punktu widzenia np. inwestora, była przyczynkiem do przeprowadzenia badania witryn internetowych niektórych spółek giełdowych.

Badaniu poddano strony internetowe 10 spółek wchodzących w skład indeksu WIG20². Badanie przeprowadzono w latach 2009 i 2015. Analiza stron internetowych podyktowana była faktem, że jest to najłatwiejszy sposób pozyskiwania informacji przez potencjalnych użytkowników informacji, szczególnie przez inwestorów indywidualnych.

Strony firmowe spółek giełdowych mają dziś duży potencjał w zakresie możliwości realizacji zadań związanych nie tylko z dostarczaniem informacji, ale również z budowaniem relacji inwestorskich. Dlatego też w trakcie badania postanowiono sprawdzić, jak te funkcje były realizowane 6 lat temu i jak są realizowane obecnie.

Każda z badanych spółek posiadała (w 2009 roku) i posiada w chwili obecnej stronę internetową, za pomocą której realizuje przede wszystkim aktywną politykę informacyjną. Spółki prezentują nie tylko główne aspekty swojej działalności, takie jak profil, historia, struktura, szczegółowe informacje o członkach zarządu i rady nadzorczej, ale również prospekty emisyjne, ład korporacyjny, raporty finansowe, analizy czy prezentacje. Jednakże lokalizacja ich na przestrzeni lat uległa zmianie (rysunek 1). Obecnie w 80% badanych spółek informacje te zebrane są w jednym miejscu (najczęściej w dziale relacji inwestorskich), a tylko w 20% są rozproszone, mimo że wszystkie badane spółki taki dział na swoich stronach posiadają.

² Badaniu poddano 10 spółek, z uwagi na to, że tylko te spółki wchodziły w skład indeksu WIG20 w latach 2009 i 2015. Badane spółki to: PKO BP, PKO SA, KGHM, PKN ORLEN, ORANGE (dawniej TP SA), BZWBK, ASSECCO, PGNiG, mBank (dawniej BRE), LOTOS.

Rys. 1. Lokalizacja informacji niezbędnej w procesach decyzyjnych na stronach internetowych spółek giełdowych na przestrzeni lat

Źródło: opracowanie własne.

Wszystkie analizowane spółki zamieszczają na swoich stronach raporty finansowe – zarówno bieżące, kwartalne, jak i roczne. Jednak sposób ich prezentacji od lat pozostaje niezmienny. Zarówno w 2009 roku, jak i obecnie raporty finansowe są prezentowane w postaci plików PDF i tylko w jednym przypadku możliwy jest do pobrania w pliku Excela, co niewątpliwie może ułatwić analizę informacji i ponowne ich użycie. Nieco lepiej sprawa wygląda z prezentacją wybranych informacji finansowych. W porównaniu do roku 2009 (30%) wszystkie spółki zamieszczają na swoich stronach raporty finansowe w formie skróconej, choć tylko w jednym przypadku możliwe jest odniesienie formuły skróconej raportu do pełnej jego wersji³. W 20% badanych spółek raport skrócony możliwy jest do pobrania w postaci plików .xls.

Oprócz raportów finansowych, zarówno w przeszłości, jak i obecnie, wszystkie badane spółki umieszczają na swoich stronach notowania giełdowe. Jednakże na przestrzeni lat zmienił się sposób ich prezentacji (tabela 1).

Tabela 1

Sposób prezentacji notowań giełdowych badanych spółek na przestrzeni lat

Sposób prezentacji	2009	2015
Notowania na tle indeksów giełdowych	10%	60%
Tylko same notowania	90%	40%

Źródło: opracowanie własne.

³ Chodzi o taką informatyczną prezentację struktury skróconego raportu, aby po kliknięciu na pewne odnośniki użytkownik zobaczył raporty w wersji pełnej.

W analizowanym okresie komunikacja badanych spółek z rynkiem za pomocą witryn internetowych miała i ma nadal charakter monologu. Komunikacja odbywa się w zasadzie jednostronnie, mimo że wszystkie badane spółki umieszczają na swoich stronach dane teleadresowe z numerami telefonów i adresem poczty elektronicznej, to już tylko 20% z nich zamieszcza na swoich stronach sekcję *Frequently Asked Questions* (FAQ – często zadawanych pytań). Niestety praktyka ta nie zmieniła się w ostatnich sześciu latach.

Być może zmianę tego stanu rzeczy ułatwią niektóre regulacje prawne. 29 czerwca 2013 roku opublikowano Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniającą Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylającą Dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG. Dyrektywa weszła w życie 20 dni po jej ogłoszeniu, tj. 20 lipca 2013 roku. Główne cele jej wprowadzenia to, z jednej strony, konieczność ograniczenia i uproszczenia obciążeń administracyjnych, a także większa przejrzystość płatności na rzecz administracji rządowej, zaś z drugiej – zwiększenie transparentności i porównywalności sprawozdań finansowych oraz ochrona podstawowych potrzeb użytkowników. W uchwalonej dyrektywie zdecydowanie zachęca się państwa członkowskie do tworzenia elektronicznych systemów publikacji umożliwiających jednostkom przedkładanie danych księgowych, w tym wymaganych ustawowo sprawozdań finansowych, jednorazowo i w formie umożliwiającej wielu użytkownikom swobodny dostęp do tych danych i korzystanie z nich. W odniesieniu do sprawozdawczości dotyczącej sprawozdań finansowych zachęcono decydentów do zbadania sposobów osiągnięcia harmonizacji formatu elektronicznego. Zauważono także, że tego rodzaju systemy nie powinny jednak stanowić obciążenia dla małych i średnich jednostek. Być może dopiero prawne przesłanki zmuszą wybrane grupy podmiotów do stosowania wystandaryzowanych wzorców sprawozdawczych.

Podsumowanie

Współczesne podmioty, praktycznie bez względu na branżę, w której funkcjonują, aby gospodarować efektywnie, potrzebują informacji. Informacja stanowi dziś bazę nie tylko do podejmowania strategicznych decyzji, ale i prowadzenia bieżącej działalności.

Spółki giełdowe, pomimo nałożonych na nie obowiązków prawnych związanych z udostępnianiem użytecznej informacji finansowej, jak się wydaje nie do końca rozumieją wagę odpowiedniego sposobu jej prezentowania. Wielu praktyków zajmujących się użytecznością informacji wyraźnie akcentuje, że wykorzystywane obecnie formaty zapisu danych (a więc i sprawozdań finansowych; format PDF – jak dowiedziono w badaniu) są zoptymalizowane wyłącznie do druku i trudne

w nawigacji online. Należy więc unikać formatu PDF do prezentacji danych online, lecz wypracowywać nowe standardy.

Być może głosy praktyków, ale i zmiany legislacyjne, spowodują zmianę i ujednoczenie standardów prezentacji danych finansowych, aby zwiększać ich użyteczność.

Literatura

1. Jędrzejak B. (2008), *Projekt integracji przepływu danych pomiędzy finansowymi, operacyjnymi i strategicznymi obszarami controllingu*, w: W. Caputa (red), *Rachunkowość i finanse podmiotów gospodarczych w erze informacji*, CeDeWu, Warszawa.
2. Lisiecka-Zajac B. (1994), *Ogólna charakterystyka ustawy o rachunkowości*, Rachunkowość, Zeszyt Specjalny.
3. Olender-Skorek M., Wydro K. (2007), *Wartość informacji*, „Telekomunikacja i Techniki Informacyjne”, nr 1–2.
4. Roberts C., Weetman P., Gordon P. (1997), *International Financial Accounting and Multinational Enterprises*, Wiley, New York 1997, za: E. Śniezek (2008), *Sprawozdawczość przepływów pieniężnych: krytyczna ocena i propozycja modelu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
5. Rokicka-Broniatowska (2004), *Wstęp do informatyki gospodarczej*, SGH, Warszawa.
6. Shapiro C., Varian H.R. (2007), *Potęga informacji: Strategiczny przewodnik po gospodarce sieciowej*, Helion, Gliwice.
7. Stefanowicz B. (2004), *Informacja*, SGH, Warszawa.
8. Śniezek E. (2008), *Sprawozdawczość przepływów pieniężnych: krytyczna ocena i propozycja modelu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Źródła internetowe

1. <http://www.pkobp.pl/>
2. <http://www.pekao.com.pl/>
3. <http://www.bzwbk.pl/>
4. <http://www.kghm.pl/>
5. <http://www.lotos.pl/>
6. <http://www.pgnig.pl/>
7. <http://assec.com/pl/>
8. <http://www.mbank.pl/>
9. <http://www.orange-ir.pl/>
10. <http://www.orlen.pl/>

UTILITY FINANCIAL INFORMATION – SELECTED ASPECTS

Summary

In the era of globalization, the parties are based on the information, which is a particular resource. Information that meets certain quality requirements can be used for making economic decisions. Authors considering the usefulness of the information, process it in the context of the legal and technical, and presenting the results of empirical studies suggest different approaches to usability presented by some Polish listed companies.

Keywords: information, usability, comparability.

Translated by Jarosław Dębski